

specifičnim uvjetima pučki pjevači sudjeluju u pjevanju liturgijskih tekstova psalama, himni, sekvenci gradeći poseban domaći stil pjevanja i nemaju potrebu za formiranjem posebnog božićnog repertoara. Uz već spomenutu popijevku, značajne su još *Spavaj, spavaj Ditiću/Djetiću* i *Veseli se Majko Božja*, koje su u nekim krajevima bile jedine božićne popijevke.

Ne može se govoriti o božićnom pjevanju, a ne spomenuti *koleda* ili *kolende* - vesele prigodne popijevke čestitara koji u božićno vrijeme ophode selo i pjesmom izražavaju želje za dobrobit domaćinstva. Taj se običaj naziva *koledanje*, a ophodari *koledarima* ili *koledvarima*. Kolendari su ophodili od Štefanja do sv. Tri kralja (*Vodokršća*). Među različitim ophodima selom posebno se ističu *betle(he)maši* - skupina djece koja se na badnju večer razmili selom prepričavajući betlehemsku priču. Zauzvrat ih se daruje. Djeca su se darivala i na sv. Nikolu, sv. Barbaru i sv. Luciju.

Sam blagdan Božića slavio se u krugu obitelji. Jedini posjetitelj bio je *položaj* - muška strana osoba koja rano ujutro čestita Božić i pozdravlja ukućane formulom i ritualnom radnjom.

Drugi dan po Božiću je *Štefanje* ili *Stipanje* - spomendan sv. Stjepana na koji se obilaze prijatelji i rodbina i čestita imendan. Uoči blagdana sv. Tri kralja selom su ophodili *zvjezdari*.

Hrvatski božićni običaji prožeti su tradicijama različitoga podrijetla, a blagdansko ozračje bilo je narodnom stvaraocu nadahnuće za neponovljive oblike duhovne i materijalne kulture. Izvedbama zavičajne folklorne grupe KUD-a „Preslica“ i Folklornog ansambla „Zagreb-Markovac“ želimo dočarati raznovrsnost božićnih običaja i crkvenog pučkog pjevanja u vrijeme Božića. Većina od tih običaja i pjesama i danas živi u lokanim zajednicama, a svaka izvedba iznenađuje spontanošću izvođača, bogatstvom sadržaja i brojnošću varijanata.

Tomislav Habulin, prof.

MCUK MEĐUNARODNI CENTAR ZA USLUGE U KULTURI www.mcuk.hr

Autori programa: Tomislav Habulin, Gordan Vrankovečki

Kostimografija: Tomislav Brekalo

Glazbeni i umjetnički voditelji ansambla: Mirjana Crnko, Zoran Jakunić, Gordan Vrankovečki, Marija Horvatović, Danijela Matovina (FA „Zagreb-Markovac“); Stjepan Perko, Nikola Tuškan, Krešo Maračić (KUD „Preslica“)

Priprema nošnji: Lidija Božović, Tatjana Grgečić, Jasminka Lugarec, Domagoj Ljubić, Branimir Milas

Organizacija: Snježana Krnjak

Izdavač: Međunarodni centar za usluge u kulturi (MCUK)
Zagreb, Božidara Magovca 17
e-mail: mcuk@mcuk.hr
www.mcuk.hr

Za izdavača: Josip Forjan

Design programa: Ivan Špoljarec

Program je realiziran uz financijsku potporu Grada Zagreba – Gradskoga ureda za obrazovanje, kulturu i šport.

MEĐUNARODNI CENTAR ZA USLUGE U KULTURI

MCUK

Preveliku radost navišćujem Vama

koncert
tradicijskih božićnih pjesama i običaja

20. prosinca. 2009. u 19.30 sati

Scena Travno ZKL
Ulica Božidara Magovca 17
Travno, Zagreb

I. dio

Badnjak pri naše hiže

običaji badnjega dana sela Blata kraj Zagreba
Za scenu priredila Nada Tuškan prema zapisima
Franjice Sekula Golubiček
Izvodi: Kud „Preslica“, Blato

Pri kajkavcov na polnočki

tradicijske božićne pjesme sjeverozapadne Hrvatske
Veselje ti navješćujem (okolica Zagreba)
Vse ptičice lepo poje (Hrvatsko Zagorje)
Zvan betlema (Podravina)
O sveta tri krala (Turopolje)
Kakva je to svetlost (Podravina)
Kaj se ono okraj Beča vija - božićno kolo (Podravina)
Zapis i koreografija: dr. Ivan Ivančan
Glazbena obrada: Zoran Jakunić
Izvodi: FA „Zagreb-Markovac“

II. dio

Božić u Dalmaciji

tradicijske božićne pjesme južne Hrvatske
Spavaj spavaj Ditiću (Iž)
Na dobro Vam Božić dojde (Pašman)
Preveliku radost navišćujem Vama (Murter)
Glazbena obrada: Mirjana Crnko
Izvodi: FA „Zagreb-Markovac“

U se vrime godišta

(Rama, Biograd, Klakar, Polača, Slunj, Murter)
Glazbena obrada: Mirjana Crnko
Izvodi: FA „Zagreb-Markovac“

Dječji božićni običaji

Glazbena obrada: Zoran Jakunić
Voditeljice: Danijela Matovina i Marija Horvatić
Izvodi: Dječji folklorni ansambl
FA „Zagreb-Markovac“, Zagreb

Božićna zdravica

Govore: Ivan Sugj, Marin Romić, Marko Arsenović

Povezano kolo i Zorja je zorja

(Cetingrad)
Glazbena obrada: Zoran Jakunić
Izvodi: FA „Zagreb-Markovac“

Narodi nam se

Glazbena obrada: Zoran Jakunić
Izvode svi izvođači

Hrvatski Božić

Božić je blagdan usko povezan sa narodnim tradicijama. Niti jedan kršćanski blagdan ne obiluje tolikim brojem narodnih običaja i ritualnih radnji vezanih za Badnjak (dan uoči Božića) i za sam Božić. Svakodnevnici poslovi izmjenjivali su se sa onima koji su imali obrednu funkciju poput cijepanja drva i odabira debla ili stabla za badnjak do priređivanja obrednih hljebova (*badnjače, ljetnice, česnice*) i kolača. Sve te radnje trebale su završiti za dana jer su svi nestrpljivo očekivali da padne mrak. Vrhunac badnjega dana svakako je badnja večer, unošenje slame, kićenje bora ili *kinča*, pripremanje badnjega stola i večere, koja je ujedno i prigoda za obiteljsko druženje. U obredima se isprepliću i izmjenjuju vjerska i pučka folklorna simbolika. Jedno od najvažnijih obilježja Božića jest *žito*. Sije se na blagdan sv. Barbare ili sv. Lucije. Posebno mjesto u badnjoj noći zauzima odlazak na misu *polnočku* i pjevanje božićnih pjesama koje u sebi sjedinjuju mir, radost, veselje i ljubav.

Crkveno pučko pjevanje bilo je različito u sjevernom i južnom dijelu Hrvatske. Do Drugog vatikanskog koncila na sjeveru Hrvatske bogoslužje se odvijalo na latinskom jeziku. Zbog nepoznavanja jezika i nemogućnosti sudjelovanja u liturgiji u obiteljskom okružju nastaju božićne popijevke na materinjem jeziku. Dozvolom crkvenih poglavara one se postupno počinju koristiti za vrijeme sv. Mise. Iako spadaju u paraliturgijske popijevke postaju dio liturgijskog slavlja. Valja istaknuti da su mnoge od njih autorska djela kojima je s vremenom zaboravljeno podrijetlo i ime autora. Obzirom na način pjevanja u pojedinim crkvenim zajednicama, neke su se postupno promijenile, odmakle od izvora i poprimile značajke lokalnog izraza utemeljenog na glazbenoj tradiciji određenog područja ili sela.

U se vrime godišta, najpoznatija sekvenca južnog glazbenog područja, nastala je u okviru bogoslužja koje se odvijalo na crkvenoslavenskom jeziku i starohrvatskom – *ščavetu*. U takvim

